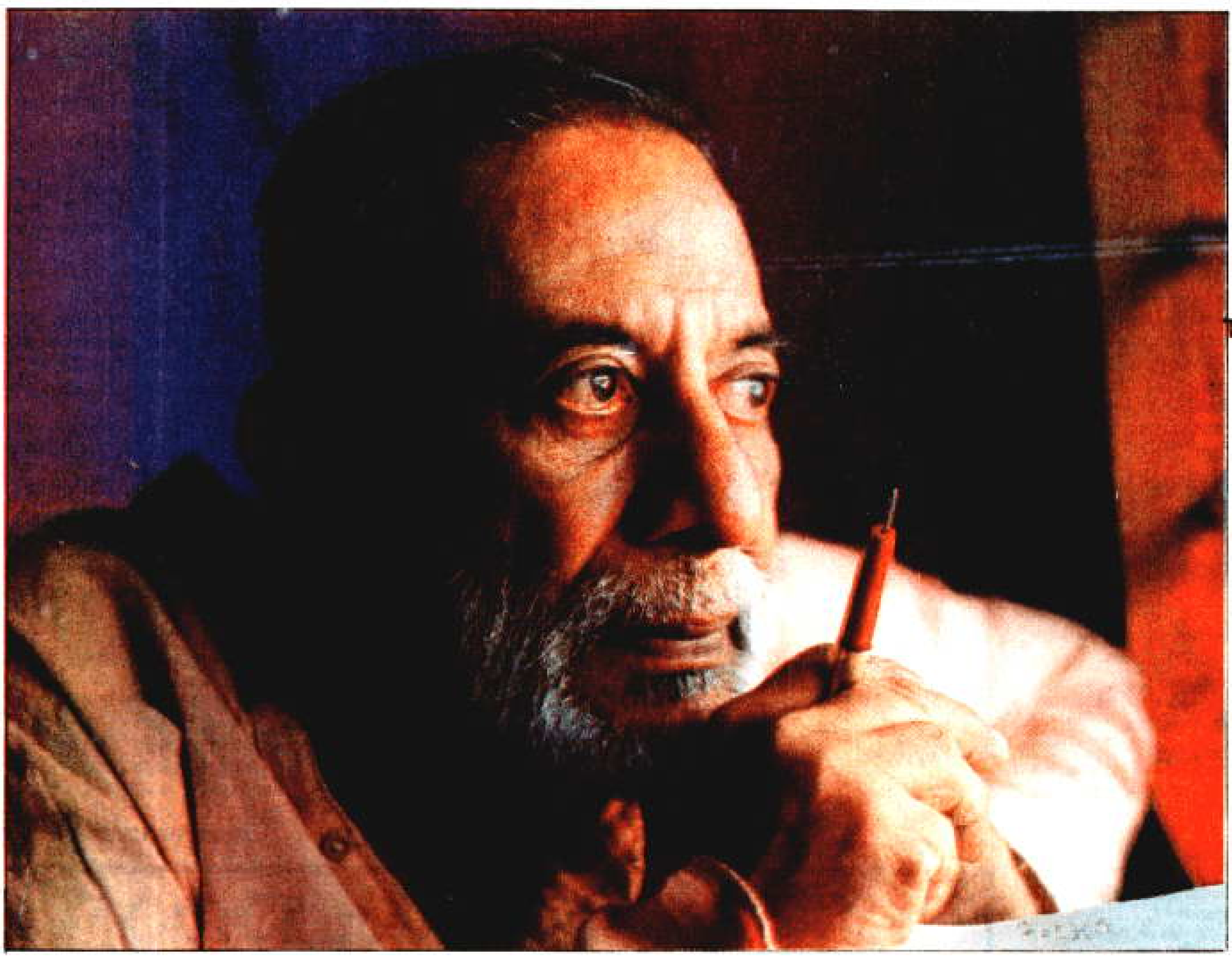

ഫോട്ടോ: കെ.കെ. സന്തോഷ്

സി.പി.രാമചന്ദ്രൻ ഇവിടെയുണ്ട്

ഒരു മലയാളി പത്രപ്രവർത്തകനും സ്വായത്തമാക്കാനാകാതിരുന്ന തലയെടുപ്പോടെ സി.പി.രാമചന്ദ്രൻ എന്ന പത്രപ്രവർത്തകൻ ദില്ലിയിൽ നിറഞ്ഞുനിന്നു. അതൊരു കാലമായിരുന്നു. പറയാൻ ഈ മനുഷ്യന് അത്രമാത്രം കഥകളുണ്ട്. അത്രമാത്രം അനുഭവങ്ങളുണ്ട്. ഇന്ത്യയുടെ ചരിത്രം നിർമിക്കപ്പെടുന്നതും തകർക്കപ്പെടുന്നതും സി.പി.ആർ. വളരെ അടുത്തുനിന്നാണ് കണ്ടത്.

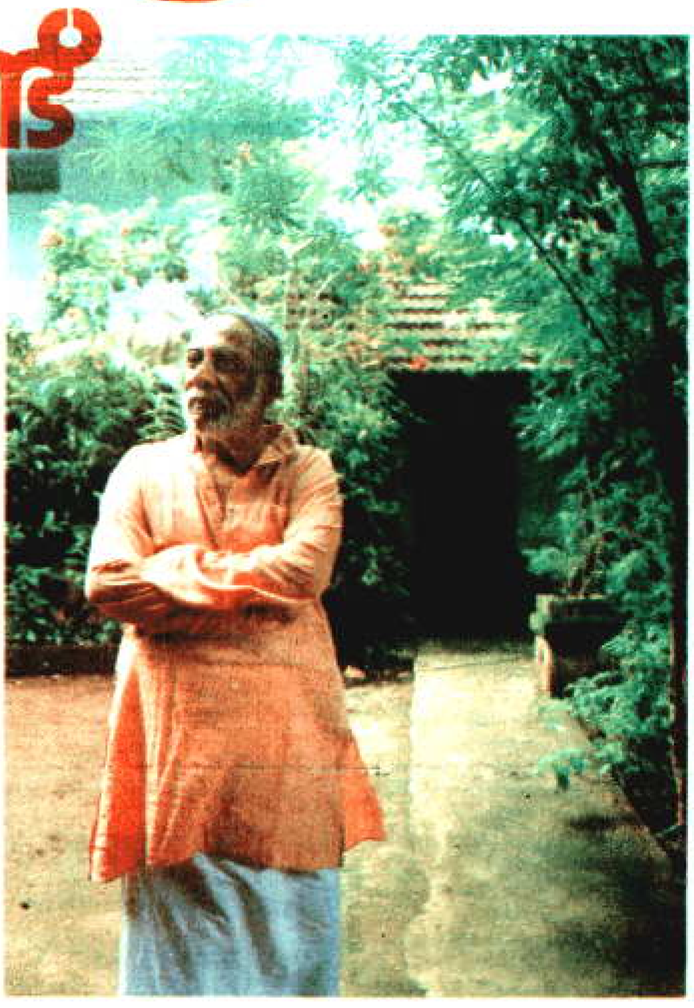

• കെ.എ.ജോണി •

സി.പി. രാമചന്ദ്രൻെറ ഓർമകൾ ചരിത്രമാണ്. സി.പി.ആർ.— ഓർക്കുമ്പോൾ ചരിത്രത്തിൻെറ അജ്ഞാതമായ സ്ഥാനങ്ങളിലേക്ക് നമ്മൾ തെന്നിവീഴുന്നു.

25 കൊല്ലം ഹിന്ദുസ്ഥാൻ ടൈംസിൽ. അതിനുമുമ്പ് ക്രോസ്റോഡിലും ന്യൂഏജിലും ശങ്കേഴ്സ് വീക്കിലിയിലും. 1986—ൽ വിരമിക്കുമ്പോൾ ഹിന്ദുസ്ഥാൻ ടൈംസിൽ ഡെപ്യൂട്ടി എഡിറ്റർ. ശങ്കരപ്പിള്ളയുടെയും എടത്തട്ട നാരായണൻെറയും ചലപ്പതി റാവുവിൻെറയുമൊപ്പം ദില്ലിയിലെ പത്രപ്രവർത്തക ലോകത്തിൽ അന്ന് സി.പി.ആറുമുണ്ടായിരുന്നു. ഒരു മലയാളി പത്രപ്രവർത്തകനും സ്വായത്തമാക്കാനാകാതിരുന്ന തലയെടുപ്പോടെ സി.പി.ആർ. എന്ന ധിക്കാരി ദില്ലിയിൽ നിറഞ്ഞു. അതൊരു കാലമായിരുന്നു. ഹിന്ദുസ്ഥാൻ ടൈംസിലെ 'പാർലമെൻറ് ഇൻ ലാസ്റ്റ് വീക്ക്'' എന്ന സി.പി.ആറിൻെറ കോളത്തിൽ ഒന്നു കയറിപ്പറ്റാൻമാത്രം എം.പി.മാർ അന്ന് പ്രസംഗം പഠിച്ചുവന്നിരുന്നു. അടൽ ബിഹാരി വാജ്പേയിയുടെ ലോക്സഭയിലെ അരങ്ങേറ്റം സി.പി.ആർ. ഇന്നും മറന്നിട്ടില്ല. ആ ആഴ്ച സി.പി.ആർ. ടൈംസിലെഴുതി. ''ഈ ചെറുപ്പക്കാരൻ ഭാവിയിൽ മികച്ച പാർലമെൻേററിയനാകുമെന്നതിൽ സംശയംവേണ്ട.'' ഇന്നും വാജ്പേയി സി.പി.ആറിൻെറ അടുത്ത സുഹൃത്തുക്കളിലൊരാളാണ്.

ദില്ലിയിൽ സി.പി.ആർ. ഒരു ലജൻഡായിരുന്നു. ആ ലജൻഡാണ് ഇന്നിപ്പോൾ പാലക്കാടിനടുത്ത് പറളിയിലെ 'ശ്രീരാഗ'ത്തിൽ എൻെറ മുന്നിലിരിക്കുന്നത്. ബഹളങ്ങളൊക്കെയുമൊഴിഞ്ഞ് ഇങ്ങനെയൊരു ഭൂതകാലമുണ്ടെന്ന ഭാവംപോലുമില്ലാതെ സി.പി.ആർ. ഇവിടെയിങ്ങനെ ജീവിക്കുന്നു.

''ഞാൻ ഇവിടെയിങ്ങനെയിരുന്ന് ആകാശവും മരങ്ങളും നോക്കിക്കണ്ട് കഴിയുകയാണ്. After all what is life my friend?'' ഹൃദയത്തിൽനിന്ന് പൊട്ടിവരുന്ന ഒരു ചിരിയിലൂടെ സി.പി.ആർ. ചോദിക്കുന്നു.

ഹിന്ദുസ്ഥാൻ ടൈംസിലിരുന്ന് പത്രമുതലാളിയായ ബിർളയ്ക്കെതിരെ കേസു കൊടുത്ത മനുഷ്യനാണ് എൻെറ മുന്നിലിരുന്ന് ജീവിതത്തിൻെറ അസംബന്ധങ്ങളെക്കുറിച്ച് സംസാരിക്കുന്നത്. ബി.ജി. വർഗീസ് അന്ന് ഹിന്ദുസ്ഥാൻ ടൈംസിൻെറ എഡിറ്ററാണ്. ഒരു ദിവസം വർഗീസിനെ കെ.കെ. ബിർള പിരിച്ചുവിടുന്നു. സി.പി.ആർ. അന്ന് ടൈംസിൽ അസി. എഡിറ്ററാണ്. ദില്ലി പത്രപ്രവർത്തക യൂണിയൻെറ പ്രസിഡണ്ടും. ''ഞാൻ ബിർളയ്ക്കെതിരെ കേസു കൊടുത്തു. ബി.ജി. വർഗീസിനോടുള്ള താൽപര്യം കൊണ്ടായിരുന്നില്ല അത്. He was not a good journalist. പക്ഷേ, എഡിറ്ററുടെ അഭിമാനം സംരക്ഷിക്കേണ്ടതുണ്ടെന്ന് ഞാൻ കരുതി. കേസിൽ ബിർള തോറ്റു. പക്ഷേ, വർഗീസിന് ടൈംസിൽ തിരികെയെത്താനായില്ല. അടിയന്തരാവസ്ഥയുടെ മറയിൽ ബിർള വർഗീസിനെ വീണ്ടും പിരിച്ചുവിട്ടു. എന്തുകൊണ്ടോ സി.പി.ആറിനെതിരെ ശിക്ഷാനടപടികളെടുക്കാൻ ബിർള മടിച്ചു.

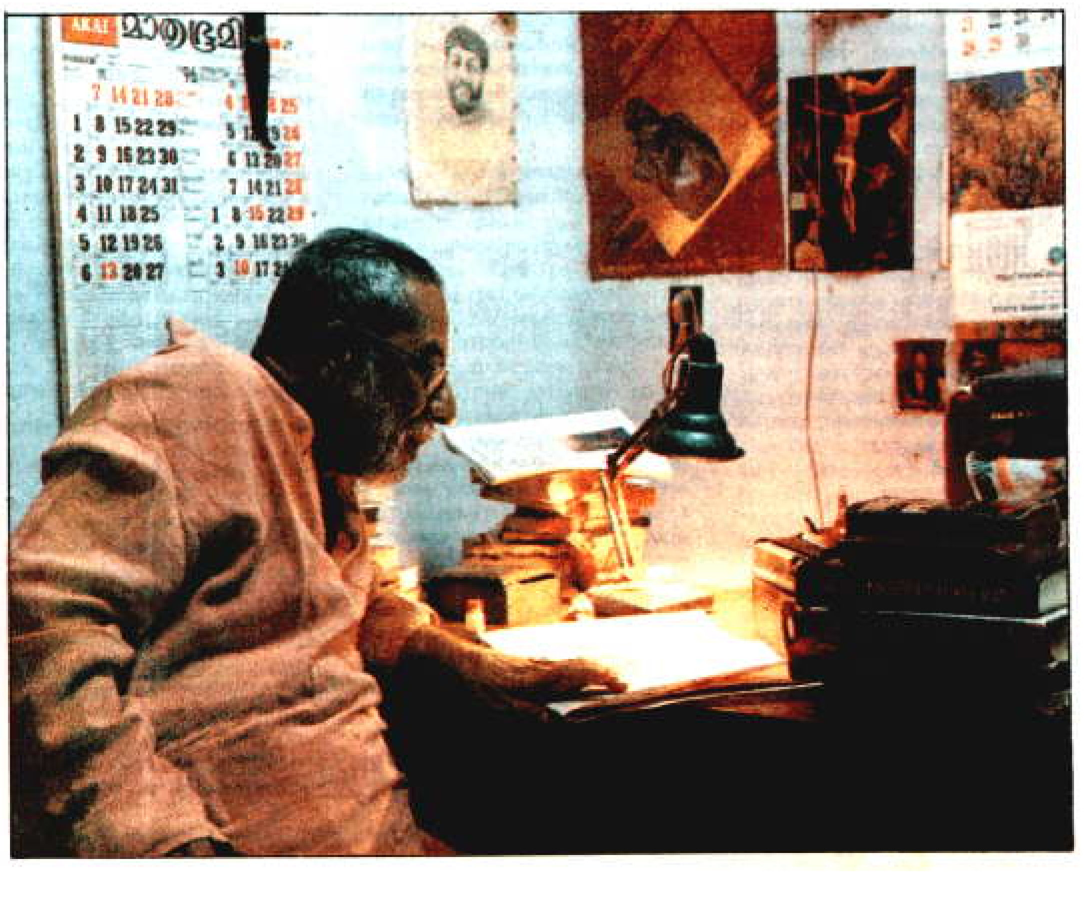

അത് പോരാട്ടങ്ങളുടെ കാലമായിരുന്നു. ദില്ലിയിലന്ന് പത്രപ്രവർത്തകൻെറ ശിരസ്സ് ഒന്നിനു മുന്നിലും കുനിഞ്ഞിരുന്നില്ല.

''ഇന്നിപ്പോൾ ഈ 73—ാം വയസ്സിൽ വാർധക്യം എന്തെന്ന് ഞാൻ അറിയുന്നു. വാർധക്യം ഭാരവും ശാപവുമാണ്.'' അടുത്തിടെ പോലും ഒ.വി. വിജയൻെറ കത്തുണ്ടായിരുന്നു. ''സി.പി. ദയവുചെയ്ത് ഒരു പുസ്തകമെങ്കിലും എഴുതൂ.''

''പക്ഷേ, എനിക്ക് മടുത്തു.'' പൊടിവലിക്കാൻ ഇടയ്ക്കൊന്നെഴുന്നേറ്റുകൊണ്ട് സി.പി.ആർ. പറയുന്നു. പുകവലി നിർത്തിയിട്ട് അഞ്ചു കൊല്ലമാകുന്നു. കുടിക്കുമ്പോൾ ഒരു കൂട്ട് എന്ന നിലയ്ക്കാണ് ഞാൻ ചുരുട്ട് വലിച്ചിരുന്നത്. അതിൻെറ ആവശ്യമില്ലെന്നു തോന്നിയപ്പോൾ അതങ്ങുനിർത്തി.

കുടി?

ഈയിടെ ഇ.എം.എസ്സിൻെറ ഭാര്യ എൻെറ പെങ്ങളെ (പവനൻെറ ഭാര്യ) കണ്ടപ്പോൾ ചോദിച്ചു. സി.പി.ക്ക് ഇപ്പോഴും കുടിയുണ്ടോ?

പണ്ട് രണ്ടു പെഗ്ഗെങ്കിലും കഴിക്കാത്ത ദിവസമുണ്ടായിരുന്നില്ല. അത്രയില്ലെങ്കിലും കുടി ഇപ്പോഴുമുണ്ട്. മദ്യം മനുഷ്യൻെറ സുഹൃത്താണ്. വീഞ്ഞ് ഹൃദയത്തെ ആഹ്ലാദിപ്പിക്കുന്നുവെന്നാണ് ക്രിസ്തു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളത്. സി.പി.ആർ. ചിരിക്കുന്നു. ആ ചിരിയിൽ സി.പി.ആറിൻെറ ഉന്മേഷം തിരിച്ചുവരുന്നത് ഞാനറിയുന്നു.

''പക്ഷേ, നമ്മൾ ഇന്ത്യക്കാർക്ക് അഭിമാനിക്കാനായി നല്ലൊരു മദ്യംപോലുമില്ല. റഷ്യക്കാർക്ക് വോഡ്കയുണ്ട്, സ്കോട്ട്ലൻഡിന് സ്കോച്ച്, ഇറ്റലിക്കും ഫ്രാൻസിനും മുന്തിയതരം വീഞ്ഞുകൾ. നമ്മൾ ഇന്ത്യക്കാർക്ക് വിഷമദ്യവും.''

ഇടയ്ക്കുകയറി ഞാൻ സി.പി.ആറിനോട് ജലബാല വൈദ്യയെക്കുറിച്ച് ചോദിക്കുന്നു. ഗുജറാത്തി ബിസിനസ്സുകാരനായിരുന്ന സുരേഷ് വൈദ്യക്ക് ഇംഗ്ലീഷുകാരി ഭാര്യയിലുണ്ടായ സുന്ദരിയായ മകൾ. ദില്ലിയിലെ ചില മാസികകൾക്കു വേണ്ടി പ്രവർത്തിക്കുമ്പോഴാണ് ജലബാല സി.പി.ആറിനെ കാണുന്നത്. പ്രേമഭാഷനാണ് അവരെ അടുപ്പിച്ചത്. ജേർണലിസത്തിൽ ജലബാല ഒന്നുമായില്ല. അതിനൊരു പ്രത്യേക നേക്കു വേണം. ജലബാലയെക്കുറിച്ചുള്ള ഓർമകൾ സി.പി.ആറിനെ അലട്ടുന്നില്ല. ''ഞങ്ങൾ 1964—ൽ പിരിഞ്ഞതാണ്. ഇപ്പോൾ എനിക്കത് മറ്റാരുടെ ആത്മകഥ വായിക്കുന്നതുപോലെയാണ്. വിവാഹം എനിക്കൊരിക്കലും ഒരു വിശുദ്ധ ഉടമ്പടി ആയിരുന്നില്ല.''

ഒ.വി. വിജയൻെറ ഗുരുസാഗരത്തെക്കുറിച്ച് സി.പി.ആറിനോട് ഞാൻ ചോദിക്കുന്നു. കുഞ്ഞുണ്ണിക്ക് സി.പി.ആറുമായി എന്തെങ്കിലും ബന്ധം? കുഞ്ഞുണ്ണിയും ഞാനും വിവാഹമോചനം നേടിയ പത്രപ്രവർത്തകരാണെന്നതൊഴിച്ചാൽ ഒന്നുമില്ല.

ജലബാല ഇപ്പോൾ ദില്ലിയിലുണ്ട്. വല്ലപ്പോഴും അവർ സി.പി.ആറിന് എഴുതുന്നു. സി.പി.ആറിൻെറ മകൾ ഭർത്താവിനൊപ്പം ദില്ലിയിൽതന്നെ. മകൻ കാനഡയിൽ മാരിയട്ട് ഹോട്ടൽ ഗ്രൂപ്പിൽ. അവർ ഇടയ്ക്ക് വരാറുണ്ട്. മകൻ അടുത്തുതന്നെ വരുന്നുണ്ടെന്നു കത്തുണ്ടായിരുന്നു. സി.പി.ആർ. പഴയൊരാൽബമെടുക്കുന്നു. മകൾ അനസൂയ അമ്മയെ അതേപടി പകർത്തിവെച്ചതുപോലെ. ''ഇവൻ ഇപ്പോൾ ഇങ്ങനെയല്ല; രൂപം വല്ലാതെ മാറി.'' മകൻെറ ചിത്രം കാട്ടി സി.പി.ആർ. പറയുന്നു.

ഇടയ്ക്ക് ഊണുകഴിക്കാൻ സി.പി.ആറിൻെറ സഹോദരി സരോജം (കെ.സി.കെ.രാജയുടെ ഭാര്യ. എം.പി.നാരായണപിള്ള വിവാഹം കഴിച്ചിരിക്കുന്നത് ഇവരുടെ മകളെയാണ്) വിളിക്കുന്നു.

സി.പി.ആർ. മാംസാഹാരം ഉപേക്ഷിച്ചോ?

ഹേയ്. ഇവിടത്തെ സാമ്പാറ് കുടിയന്മാർക്ക് മദ്യവും മാംസവും വെക്കാനറിയില്ല. അത് മുസ്ലിങ്ങൾക്കും ക്രിസ്ത്യാനികൾക്കും മാത്രമുള്ള സിദ്ധിയാണ്.

സി.പി.ആറിന് എന്നും ചരിത്രത്തോട് താൽപര്യമായിരുന്നു. സ്വതന്ത്ര ഇന്ത്യയുടെ നിർണായകമായ 30 കൊല്ലക്കാലം സി.പി.ആർ. ദില്ലിയിലുണ്ടായിരുന്നു.

ഇന്ത്യയുടെ ചരിത്രം നിർമിക്കപ്പെടുന്നതും തകർക്കപ്പെടുന്നതും ഈ മനുഷ്യൻ വളരെ അടുത്തുനിന്നാണ് കണ്ടത്.

നെഹ്റുവിനെപ്പോലൊരു പ്രധാനമന്ത്രിയെ പിന്നീട് നമുക്ക് കിട്ടിയിട്ടില്ല. "He was a great man.''

നെഹ്റു അത്രയ്ക്ക് വലിയൊരാളായിരുന്നോ? '57ലെ ഇ.എം.എസ്. മന്ത്രിസഭയുടെ പിരിച്ചുവിടൽ, വി.കെ. കൃഷ്ണമേനോൻെറ രാജി—നെഹ്റുവിൻെറ ക്ലീൻ ഇമേജിൽ കറുത്ത പാടുകളില്ലേ?

ഇ.എം.എസ്. മന്ത്രിസഭയെ പിരിച്ചുവിടാനും വി.കെ.യുടെ രാജി ആവശ്യപ്പെടാനും നെഹ്റു നിർബന്ധിതനാകുകയായിരുന്നു. രണ്ടും അമേരിക്കയ്ക്കുള്ള സിഗ്നലുകളായിരുന്നു. ഇതാ എൻെറ മകൾ ഇന്ദിര, എൻെറ പിൻഗാമി. ഞങ്ങൾ കമ്യൂണിസ്റ്റ് സഹയാത്രികരല്ല.

കാശ്മീരിലുള്ള അമേരിക്കൻ കളികൾ നെഹ്റു ചെറുത്തതാണ്. റഷ്യ, ചൈന, ഇന്ത്യ ഈ മൂന്നു രാജ്യങ്ങളേയും നിയന്ത്രിക്കാൻ അമേരിക്കയ്ക്ക് കാശ്മീർ ആവശ്യമായിരുന്നു. ഇത് നെഹ്റു തിരിച്ചറിഞ്ഞിരുന്നു. പക്ഷേ, ആത്യന്തികമായി അമേരിക്കൻ സ്വാധീനത്തിൽനിന്നും രക്ഷപ്പെടാൻ നെഹ്റുവിനായില്ല. അമേരിക്കയുടെ കളികൾ നിങ്ങൾക്കറിയില്ല.

വിമോചനസമരത്തെ പണം കൊടുത്ത് സഹായിച്ച് ഇ.എം.എസ്. മന്ത്രിസഭയെ അട്ടിമറിച്ചത് വാസ്തവത്തിൽ സി.ഐ.എ.യാണ്. ആ പണംകൊണ്ടുതന്നെയാണ് ചില പത്രങ്ങൾ ഇവിടെ തഴച്ചുവളർന്നത്. അമേരിക്കൻ അംബാസഡറായിരുന്ന മൊയ്നിഹാൻ വിമോചന സമരക്കാലത്ത് സി.ഐ.എ. നടത്തിയ കളികൾ സമ്മതിച്ചിട്ടുണ്ട്.

ഇന്ദിരാഗാന്ധി ആറ്റംബോംബുണ്ടാക്കുന്നതിൽനിന്നും പിന്തിരിയില്ലെന്നുറപ്പായപ്പോൾ ഇന്ദിരയെ തകർക്കാനും സി.ഐ.എ. ശ്രമിച്ചു. ജെ.പി.യുടെ നേതൃത്വത്തിൽ ഇന്ദിരാഗാന്ധിക്കെതിരായ മുന്നേറ്റത്തിൽ സി.ഐ.എ.യ്ക്ക് വലിയൊരു പങ്കുണ്ടായിരുന്നു.

ജയപ്രകാശ്നാരായൺ സി.ഐ.എയുടെ സ്വാധീനത്തിൽപ്പെട്ടിരുന്നെന്നോ? ഈ മനുഷ്യൻ എന്താണ് പറയുന്നതെന്ന അർഥത്തിൽ ഞാൻ സി.പി.ആറിനെ നോക്കുന്നു.

സംശയമെന്ത്? "J.P. Was a stooge of CIA'' '79ലെ ജനതാ സർക്കാർ ശരിക്കൊരു വലതുപക്ഷ സർക്കാറായിരുന്നു. മൊറാർജിയെ ഒന്നിനുംകൊള്ളില്ലായിരുന്നു. അമേരിക്കക്കാരാണ് മൊറാർജി ആനയാണ് കുനയാണ് എന്നൊക്കെ പ്രചരിപ്പിച്ചത്.

ഇന്ദിരാഗാന്ധി?

''ആയമ്മ രാജ്യസ്നേഹിയായിരുന്നു. പക്ഷേ, അഴിമതിക്കും കള്ളപ്പണത്തിനും വളമിട്ടത് അവരാണ്.'' ''എൻെറ പേര് പറഞ്ഞാണ് അവർ പണമുണ്ടാക്കുന്നത്.'' ഇന്ദിര വിമ്പിളക്കുന്നത് ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ട്.

വി.കെ.കൃഷ്ണമേനോനും സി.പി.ആറും തമ്മിൽ അടുത്ത ബന്ധമായിരുന്നു.

ഒരുകണക്കിന് കൃഷ്ണമേനോൻെറ ജീവിതം ഒരു ദുരന്തമായിരുന്നു. പക്ഷേ, കൃഷ്ണമേനോൻ മുഴുവനായും പരാജയപ്പെട്ടെന്ന് എനിക്ക് തോന്നുന്നില്ല. കൃഷ്ണമേനോൻതന്നെ എന്നോട് പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. "CP, I am the only Indian who has no inferiority complex before the white man.''

കൃഷ്ണമേനോന് കോൺഗ്രസ്സുകാരെ മനസ്സിലാക്കാനായില്ല. ഞാൻ കൃഷ്ണമേനോനോട് പറഞ്ഞതാണ്.

''താങ്കൾക്ക് ഇന്ത്യക്കാരെ അറിയില്ല.''

''അതെന്താ സി.പി. അങ്ങനെ?

ഇന്ത്യക്കാർ 'യെസ്'' എന്നു പറഞ്ഞാൽ അതിനർഥം 'നൊ' എന്നാണ്. മറച്ചുവെച്ചേ എന്തും പറയൂ. ഇത് താങ്കൾക്കറിയില്ല....

സിപിആർ പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണ്. പറയാൻ ഈ മനുഷ്യന് അത്രമാത്രം കഥകളുണ്ട്. അത്രമാത്രം അനുഭവങ്ങളുണ്ട്.

ഹിന്ദുസ്ഥാൻ ടൈംസിനുവേണ്ടി ഇൻഡോ ചൈനീസ് യുദ്ധം റിപ്പോർട്ട് ചെയ്യാൻ അതിർത്തിയിലേക്കുപോയ കഥ സിപിആർ പറയുന്നു. ഞാൻ തേജ്പൂരിലെത്തിയപ്പോഴേക്കും ചീന പിന്മാറ്റം തുടങ്ങിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. ചീനയോട് മുട്ടാൻ അന്നും ഇന്നും നമുക്കാവില്ല. പിന്മാറ്റം തുടങ്ങിയതുകൊണ്ട് എനിക്ക് കാര്യമായൊന്നും ചെയ്യാനുണ്ടായിരുന്നില്ല. രണ്ടുദിവസം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ടൈംസിൽനിന്ന് കമ്പി ''റിട്ടേൺ ഇമ്മീഡിയറ്റ്ലി.'' ദില്ലിയിൽ ചെന്നപ്പോൾ ഇൻഫർമേഷൻ ബ്യൂറോക്കാരുടെ ഒരു റിപ്പോർട്ട് എഡിറ്റർ കാണിച്ചുതരുന്നു. ''സി.പി. രാമചന്ദ്രൻ കമ്യൂണിസ്റ്റാണ്. അതിർത്തിയിൽ അയാൾ സെക്യൂരിറ്റി റിസ്കായിരിക്കും.'' എന്നെ പാർട്ടിയിൽനിന്നും പുറത്താക്കിയിട്ട് അന്ന് അഞ്ചുവർഷമായി. അതിർത്തിയിലാണെങ്കിൽ ചീനക്കാർ പോയിട്ട് മനുഷ്യരാരുമില്ല. അപ്പോഴാണ് ഞാൻ സെക്യൂരിറ്റി റിസ്ക്.'' ഓർത്തോർത്ത് സിപിആർ ചിരിക്കുകയാണ്.

കമ്യൂണിസ്റ്റ് പാർട്ടിയിലെ നാളുകളിലേക്ക് സിപിആറിനെ ഞാൻ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോകുന്നു.

''ഒറ്റപ്പാലത്ത് കമ്യൂണിസ്റ്റ് പാർട്ടിയുണ്ടാക്കിയത് ഞാനും കൃഷ്ണനുണ്ണിയും ചേർന്നാണ്.'' എ.കെ.ജി.യാണ് എന്നെ പാർട്ടിയിൽ കൊണ്ടുവന്നത്. 1949—ൽ പാർട്ടി നിരോധിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന കാലത്ത് സിപിആർ മൂന്നുമാസം കണ്ണൂർ സെൻട്രൽ ജയിലിലുണ്ടായിരുന്നു. അടുത്ത മുറികളിൽ പി.ടി. ഭാസ്കരപ്പണിക്കരും അഴീക്കോടൻ രാഘവനും.

ഇ.എം.എസ്സുമായുള്ള ബന്ധം?

ഇ.എം.എസ്. അന്നും ഇന്നും എൻെറ സുഹൃത്താണ്. ബുദ്ധി

(ശേഷം 14—ൽ)

സി.പി.രാമചന്ദ്രൻ ഇവിടെയുണ്ട്

(13–ൽനിന്ന് തുടർച്ച)

മാൻ. ദില്ലിയിൽ ഏറെനാൾ ഞങ്ങൾ ഒന്നിച്ചുണ്ടായിരുന്നു. ലേഖനങ്ങൾ എഴുതുമ്പോൾ ഇ.എം.എസ്സിന് എപ്പോഴും ക്വട്ടേഷൻസ് വേണം. ''സി.പി., ലെനിന്റെ നല്ലൊരു വാക്യം വേണം'' ഇ.എം.എസ്. ചോദിക്കും.

56 ആയപ്പോഴേക്കും സി.പി.ആർ പാർട്ടിയുമായി തെറ്റിത്തുടങ്ങി. ആഗോളതലത്തിൽ കമ്യൂണിസ്റ്റ് പ്രസ്ഥാനത്തിന്റെ വഴിപിഴച്ച പോക്കുകൾ സി.പി.ആറിനെ അസ്വസ്ഥനാക്കി. റഷ്യയിൽ എന്തു നടന്നാലും അതിനെ ന്യായീകരിക്കുന്നത് സി.പി.ആറിനെ ചൊടിപ്പിച്ചു. എന്തിനാ ഇത്? ഞാൻ ഇ.എം.എസ്സിനോട് ചോദിച്ചു.

കാര്യങ്ങൾ വിശകലനം ചെയ്യാൻ ഇ.എം.എസ് മിടുക്കനാണ്. പക്ഷേ, സംയോജിപ്പിക്കാനറിയില്ല.

ശങ്കേഴ്സ് വീക്ക്‌ലിയിൽ പാർട്ടി നിലപാടുകൾക്കെതിരെ സി.പി.ആർ. തുടർച്ചയായി എഴുതി. ഫലം ആ വർഷം സി.പി.ക്ക് പാർട്ടി അംഗത്വം പുതുക്കി കിട്ടിയില്ല.

ഞാൻ പി.ഗോവിന്ദപ്പിള്ളയോട് ഒരിക്കൽ ചോദിച്ചു. ''അല്ല പി.ജി. ഇപ്പോൾ പാർട്ടി സ്റ്റഡിക്ലാസൊക്കെ നിർത്തിയോ?''

'അതെങ്ങിനാ സിപി ക്ലാസെടുക്കാൻ കഴിവുള്ളവരൊക്കെ സി.പി.ഐയിലല്ലേ?'

ഇ.എം.എസ്. പോയാൽ പിന്നെ മാർക്സിസ്റ്റ് പാർട്ടിയിൽ ആരാ ഉള്ളത്?

ഇ.എം.എസ്സിൽ നിന്ന് സി.പി.ആർ. നായനാരിലേക്ക് വരുന്നു. 50കളുടെ ആദ്യം ക്രോസ് റോഡിന്റെ ലേഖകനായി സി.പി.ആർ. കോഴിക്കോട്ടു താമസിക്കുമ്പോൾ നായനാരും കൂടെയുണ്ടായിരുന്നു. നായനാർ അന്ന് ദേശാഭിമാനിക്കുവേണ്ടി പ്രവർത്തിക്കുകയാണ്. അന്ന് അയാളെ സഹിക്കാൻ വലിയ പ്രയാസമായിരുന്നു. അത്രയ്ക്ക് വിഡ്ഢിത്തങ്ങൾ പറയും.

സി.പി.ആർ. ജനിച്ചത് ബർമയിലാണ്. അച്ഛൻ അവിടെ അധ്യാപകനായിരുന്നു. ഒമ്പതു വയസ്സുവരെ അവിടെ പഠിച്ചു. അതുകഴിഞ്ഞ് ഒറ്റപ്പാലത്തുള്ള തറവാട്ടിലേക്ക്. ഇന്റർമീഡിയറ്റ് കഴിഞ്ഞ് ഇന്ത്യൻ നേവിയിൽ. അവിടെ ലെഫ്റ്റനന്റ് ആയിരിക്കെയാണ് നാവിക കലാപമുണ്ടാകുന്നത്. സി.പി. കലാപത്തിൽ പങ്കുചേർന്നു. സമരം അടിച്ചമർത്തപ്പെട്ടപ്പോൾ ശിക്ഷാ നടപടികളുണ്ടായേക്കുമെന്ന് സി.പി.ക്ക് തോന്നി. നേവിയിൽ നിന്ന് ഒളിച്ചോടാൻ ഒരുങ്ങുമ്പോഴാണ് ആർമിയിലേക്ക് ഓഫീസേഴ്സിനെ തിരഞ്ഞെടുക്കുന്ന കാര്യമറിയുന്നത്. അങ്ങനെ സി.പി.ആർ. ആർമിയിലെത്തുന്നു. അക്കാലത്ത് സി.പി.ആറിന്റെ ചീഫ് ക്ലാർക്കായിരുന്നു യു.എ.ബീരാൻ. പിന്നീട് കേരളത്തിൽ മന്ത്രിയും ഇപ്പോൾ ഇന്ത്യൻ നാഷണൽ ലീഗിന്റെ പ്രസിഡണ്ടുമായ ബീരാൻ. ബീരാന് അന്നേ രാഷ്ട്രീയത്തിൽ താൽപര്യമുണ്ടായിരുന്നു. ഒരുപാട് വൈകുന്നേരങ്ങൾ ഞങ്ങൾ രാഷ്ട്രീയ കാര്യങ്ങൾ ചർച്ച ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

നേവിയിൽ ജോലി നോക്കുമ്പോൾ കുറെനാൾ സി.പി. ബോംബെയിലുണ്ടായിരുന്നു. അന്ന് സി.പി.ആറിന്റെ അയൽവാസിയായിരുന്നു മുഹമ്മദലി ജിന്ന. ""He was a clean man''. മദ്യവും ചുരുട്ടും ഉപയോഗിച്ചിരുന്ന മുസ്ലിം. ഗാന്ധിജി രാഷ്ട്രീയവും മതവും കൂട്ടികലർത്തിയതാണ് ജിന്നയേയും ആ വഴിക്ക് നീങ്ങാൻ പ്രേരിപ്പിച്ചത്. ബ്രിട്ടനെപ്പോലൊരു വൻശക്തിക്കെതിരെ മതത്തിന്റെ പിന്തുണയില്ലാതെ ജനങ്ങളെ ഒരുമിപ്പിക്കുക അസാധ്യവുമായിരുന്നു.

ആർമിയിൽ സി.പി.ആർ. ഒന്നരക്കൊല്ലമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. കമ്യൂണിസം തലയ്ക്കു പിടിച്ചതോടെ ആർമി വിട്ടു. 1952–ലെ പൊതുതിരഞ്ഞെടുപ്പിൽ സി.പി. മലബാർ മുഴുവൻ എ.കെ.ജി.യോടൊപ്പം കറങ്ങി. എ.കെ.ജി. ഒരു പ്രസ്ഥാനമായിരുന്നു. ഇതുപോലെ ജനകീയ അടിത്തറയുള്ള ഒരു നേതാവിനെ ഞാൻ കണ്ടിട്ടില്ല.

1953–ലാണ് സി.പി.ആർ ദില്ലിയിലെത്തുന്നത്. തുടക്കം കമ്യൂണിസ്റ്റ് പാർട്ടിയുടെ 'ക്രോസ് റോഡി'ൽ. അവിടെ നിഖിൽ ചക്രവർത്തിയും ഇന്ദ്രജിത് ഗുപ്തയുമൊക്കെ സി.പി.യുടെ സഹപ്രവർത്തകരായിരുന്നു. നിഖിൽ ബുദ്ധിമാനാണ്. ഇഷ്ടം പോലെ കാശും. നിഖിലിന്റെ ഭാര്യ രേണു ചക്രവർത്തി (ഈയിടെ മരിച്ചു) ബംഗാൾ മുഖ്യമന്ത്രിയായിരുന്ന ബി.സി. റോയിയുടെ ജ്യേഷ്ഠന്റെ മകളാണ്. റോയിക്ക് മക്കളില്ലാതിരുന്നതിനാൽ സ്വത്തു മുഴുവൻ രേണുവിന് കിട്ടി. പക്ഷേ, ഇന്നിപ്പോൾ നിഖിൽ എല്ലാവരുടേയും ആളായിരിക്കുന്നു. നരസിംഹറാവുവിനുവേണ്ടി കള്ളം പറയാൻവരെ അയാൾ തയ്യാറായി. ഇന്ദ്രജിത് ആർജവമുള്ള മനുഷ്യനാണ്; (Well studied and intelligent).

പത്രപ്രവർത്തകനെന്ന നിലയിൽ സി.പി.ആർ ദില്ലിയിൽ ശരിക്കും ജീവിച്ചു. പകൽ തീവ്രമായ എഴുത്ത്, രാത്രി മദ്യപാനം. പൊടുന്നനെ സി.പി.ആർ. ഫിറോസ് ഗാന്ധിയെ ഓർക്കുന്നു. പത്രപ്രവർത്തകനായ ഫിറോസ്, പാർലമെന്റേറിയനായ ഫിറോസ്. ഫിറോസ് എന്റെ അടുത്ത സുഹൃത്തായിരുന്നു. നെഹ്റു കുടുംബത്തിൽ ഫിറോസ് നിരന്തരമായി അപമാനിക്കപ്പെട്ടു. ''ഒരിക്കലും വലിയ കുടുംബങ്ങളിൽ നിന്ന് കല്യാണം കഴിക്കരുത്''. ഫിറോസ് എന്നോട് പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. വിജയലക്ഷ്മി പണ്ഡിറ്റ് ഫിറോസിനെ മുഖത്തു നോക്കി ആട്ടിയിട്ടുണ്ട്. ഒരു വൈൻഷോപ്പുകാരന്റെ മകൻ മോട്ടിലാലിന്റെ പേരക്കിടാവിനെ കെട്ടിയത് വിജയലക്ഷ്മി പണ്ഡിറ്റിന് ഒരിക്കലും പൊറുക്കാനായില്ല.

പത്ര പ്രവർത്തനത്തിൽ എടത്തട്ടയാണ് എനിക്ക് വഴികാട്ടിയത്. എടത്തട്ട വലിയൊരു ഭാഗ്യദോഷിയായിരുന്നു. ലിങ്ക്, പേട്രിയട്ട് തുടങ്ങിയതൊക്കെ പരാജയമായി. But he was a real journalist. ദില്ലിയിലെ പത്രക്കാരുടെ കോഴിപ്പോരുകളിൽ നിന്ന് എടത്തട്ട എന്നും മാറിനിന്നു.

അരുൺഷൂറി തികഞ്ഞൊരു രാഷ്ട്രീയക്കാരനാണ്. ഖുഷ്‌വന്ത്–സിംഹ് അവസരവാദത്തിന്റെ ആൾരൂപമാണയാൾ. ദില്ലിയിലെ മലയാളി പത്രപ്രവർത്തകരുടെ പ്രധാന ജോലി പബ്ലിക് റിലേഷൻസ് വർക്കാണ്.

ആറിനെ പ്രേരിപ്പിച്ചത്. പത്രപ്രവർത്തകരുടെ കുലകൂടസ്ഥനായിരുന്നു ദില്ലിയിൽ ചലപ്പതി. പക്ഷേ, ദില്ലിയിലെ ഒരു ചായപ്പീടികയിൽ അനാഥനെപ്പോലെ മരിക്കാനായിരുന്നു ചലപ്പതിയുടെ വിധി. അജ്ഞാതശവങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽപ്പെടുത്തി മോർച്ചറിയിൽ നിന്നും ദഹിപ്പിക്കാൻ കൊണ്ടുപോകുന്നതിന് തൊട്ടു മുമ്പാണ് മരിച്ചത് ചലപ്പതിയാണെന്ന് തിരിച്ചറിഞ്ഞത്. പിന്നെ ഇന്ദിര വന്നു; മറ്റു മന്ത്രിമാരെത്തി. നരസിംഹറാവുവും ഞാനും ചേർന്നാണ് ചലപ്പതിയുടെ ശവസംസ്കാരത്തിന് വേണ്ടതൊക്കെയൊരുക്കിയത്. അന്നെനിക്ക് മനസ്സിലായി. ദില്ലിയിൽ വെച്ച് ഞാൻ മരിച്ചാൽ ഒരാളും എന്റെ അടുത്തുണ്ടാവില്ല. അതുകൊണ്ടുതന്നെ 1986–ൽ ഹിന്ദുസ്ഥാൻ ടൈംസിൽ നിന്ന് വിരമിച്ചതിന്റെ അടുത്ത ദിവസം ഞാൻ പറളിക്ക് വണ്ടി കയറി. അതുകൊണ്ട് അമ്മയുടെ ഏറ്റവും വലിയ ആഗ്രഹം സാധിക്കാനും എനിക്കു കഴിഞ്ഞു. മരിക്കുമ്പോൾ ഞാൻ അടുത്തുണ്ടായിരിക്കണമെന്നായിരുന്നു അമ്മയുടെ കരാർ.

മരണ ചിന്തകൾ സി.പി.ആറിനെ അലട്ടുന്നില്ല. ""Life is totally absurd''. ഇതു പറയാൻ സാർത്രിന്റെ ആവശ്യമില്ല. ഞാനിന്നും തികഞ്ഞ നിരീശ്വരവാദിയാണ്. ജീവിതത്തെ ഒരളവുകോലുകൊണ്ടും അളക്കാനാവില്ല. ഞാനിപ്പോൾ ഇവിടെയിങ്ങനെ വെറുതെ ഇരിക്കുന്നു. ഇടയ്ക്ക് മദ്യം കഴിക്കുന്നു. ഈ ചുറ്റുപാടുകളൊക്കെ നോക്കിയിങ്ങനെ അലസമായി....ഉറക്കം വളരെ കമ്മിയാണ്. രാത്രി മിക്കവാറും എന്തെങ്കിലും വായിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും.

"20th Century Man' എന്ന പേരിൽ ഒരു പുസ്തകമെഴുതണമെന്നുണ്ട്. അതിന്റെ ചില കുറിപ്പുകൾ അവിടെയുമിവിടെയുമായി കിടക്കുന്നു. ടൈപ്പ് റൈറ്റർ കേടായിക്കിടക്കുന്നതിനാൽ എഴുത്ത് മുന്നോട്ട് നീങ്ങുന്നില്ല. ""I don't know whether I will finish it''. ജീവിതം ഇത്രയേയുള്ളു എന്ന മട്ടിൽ സി.പി.ആർ. വീണ്ടും ചിരിക്കുന്നു. നിസ്സംഗതയുടെ അതേചിരി.

സന്ധിവാതം സി.പി.ആറിനെ ഇപ്പോൾ വല്ലാതെ ശല്യപ്പെടുത്തുന്നുണ്ട്. ആയുർവേദം 90 ശതമാനവും വീമ്പു പറച്ചിലാണ്. എല്ലാറ്റിനും മരുന്നുണ്ടെന്ന വീമ്പു പറച്ചിൽ. സി.പി.ആർ. ആയാസത്തോടെ എഴുന്നേൽക്കുന്നു. ഇടുപ്പിൽ രണ്ടു കയ്യും കുത്തി നിൽക്കുന്നു. ഹരിയുടേയും എന്റെയും തോളിൽ പിടിച്ച് യാത്രയാക്കാൻ പടിക്കലോളം വരുന്നു. ""I like this place, this country side. And I have come here to die.'' ജീവിതത്തിന്റെ മുഖത്തുനോക്കി സി.പി.ആർ പറയുകയാണ്.